

Kainuun liitto

Maakuntahallinto / itsehallinto- ja soteuudistus

Kainuun kuntapäätäjille ja -johtajille 15.12.2015

Pentti Malinen, maakuntajohtaja

Kainuun liitto

Sisältö

- Olen koonnut tähän esitykseen pöytäkirjoja viimeisen kahden viikon aikana käydyistä keskusteluista, joissa on käsitelty käynnissä olevia sote- ja itsehallintouudistuksia. Ohessa on erillinen muistio maakuntajohtajien yhteiskokouksessa käydyistä keskustelusta 9.12.2015.
  - Tässä esityksessä olevassa koosteessa on sen lisäksi mukana Lauri Tarastin ja Timo Kietäväisen kanssa käydyissä keskusteluissa nousseita tilannearvioita – minun tulkitsemana.
- Esitykseni pohjalta käytiin 14.12.2015 maakuntahallituksessa keskustelu ajankohtaisista asioista ja erityisesti kuntien ja muiden sidosryhmien lausuntokierroksella olevista kysymyksistä.
- Tämän esityksen lopussa on ehdotuksiani, joita voitte käyttää hyväksi haluamallanne tavalla, kun vastaatte osaltanne VM:n ja STM:n lausuntopyyntöön.

1. Maakunnat itsehallinto- ja sote-uudistuksessa

- Valtion aluehallinnon ja maakuntahallinnon uudistus ja yhteensovitus **selvityshenkilön** asettamispäätös (esitykset valmiina **22.1.2016**)
  - Maakuntajohtajat ovat 9.12.2015 tavanneet selvityshenkilö Lauri Tarastin.
  - Seuraavat tapaamiset: 12.1.2016 min. Vehviläinen ja 13.1.2016 selvityshenkilö Tarasti
  - Ministeriöillä aikaa tehdä omat esityksen itsehallintoalueiden tehtävistä 20.12.2015 mennessä
  - **Selvityksen tavoite: millä linjauksilla hallitus ohjaa itsehallintouudistusta**
- Kunnille ja eri sidosryhmille lähetetty (VM&STM) **lausuntopyyntö**
  - Lausuntoaika 28.1.2016 saakka (-> seuraavaan mkh:een!)
  - Kainuun kannalta tärkeitä kysymyksiä "kolmesta itsehallintoalueesta, joiden tulee järjestää palvelut yhdessä sopimalla toisen itsehallintoalueen kanssa"
  - Kysytään myös muita itsehallintoalueille sopivia tehtäviä
- **Kuntaliiton** linjauksia itsehallintoalueista ja tulevaisuuden kunnista
  - "rakennettava **aito itsehallinto**"
  - <http://www.kunnat.net/fi/Kuntaliitto/media/tiedotteet/2015/10/Sivut/Sote-alueille-rakennettava-aito-itsehallinto.aspx>

14.12.2015

Pentti Malinen/Kainuun liitto

Poimintoja mkj-kokouksesta 1

- **Selvityksen päättehtävä:** Miten maakunnan liitot ja ELY:t lakkautetaan ja perustetaan 18 maakunnalle perustuvat itsehallintoalueet
  - Pelastustoimen osalta valmiita malleja on laadittu jo aiemmin
  - ymp. Terveydenhuoloto liittyy enemmän soteen
  - Tärkeiden tehtävien osalta selvityshenkilö tekee siirtoesitykset
- **Maakunta** on selkeä termi / nimi itsehallintoalueille
- Hallinnollisen käsittelyn määrä tulee rajata
  - Hallinto mahdollisimman yksinkertaisena!
  - Ei lautakuntia: valtuusto – hallitus – virasto rakenne riittää
  - Keskitetty tietohallinto vrt. ELYjen KEHA
- Keskusteluun mahdollisesti nousevia asioita:
  - Metropolihallinnon rakentamiseen on mahdollisuus, jos on tahtoa
  - TE-toimistojen organisaatiot /kokonaisuus
  - Liikenneasioiden uudelleen pohtiminen -> vastuut valtio/alue/kunta

14.12.2015

Pentti Malinen/Kainuun liitto

Poimintoja mkj-kokouksesta 2

- **Rahoitusmalli** tulee olemaan vaikein ratkaistava asia (nyk. aikataulussa)
  - ”Yhtään pykälää ei ole vielä kirjoitettu”
  - Näkyvässä kovaa kädenvääntöä järjestämisvastuuta ja rahoitusta koskevista asioista
  - *Kuntaliitto haluaa tehdä valmistelun mahd. avoimeksi*
- Kuntaliitto ajaa mahdollisimman **aitoa päätösvaltaa** itsehallintoalueille palvelujen järjestämisen osalta
  - VM:llä ja STM:llä halu saada tiukat järjestämissopimukset (5 v-kausi) eli vahva valtio-ohjaus (mikä luonnollisesti on ristiriidassa itsehallinnon kanssa)
- Itsehallintoalueiden **perustehtävien on oltava mahdollisimman yhtenäiset**
  - Yhteistyörakenteilla ja –sopimuksilla otetaan huomioon alueiden erilaisuus ts.
  - Kuntien tehtäviä tulee voida siirtää kuntien yht. päätöksin itsehallintoalueille
  - Itsehallintoalueet voivat sopia yhteistyöstä / delegoida tehtäviään

14.12.2015

Pentti Malinen/Kainuun liitto

Poimintoja mkj-kokouksesta 3

- **Kiinteistöjen järjestäminen** on vaikea osa uudistusta (20% kuntien kiinteistöistä)
  - VM:llä ja STM:llä halu saada maan yksi valtakunnallinen kiinteistöyhtiö (vrt. Senaatti), jossa maakunnat olisivat osakkeenomistajia
  - Ts. työryhmässä ei ole kannateta maakunnittaisia kiinteistöyhtiöitä!
  - > tähän huomiota kuntien lausunnoissa!
- Työryhmässä on jatkuvaa spekulatiota mm. 15/18 –kysymyksestä!
  - Kuntaliiton /mk-liittojen tulkinta: 18 itsehallintoaluetta ovat tehtäviltään yhtenäiset; kolmen IHA:n osalta sopimisen vaatimus koskee kaikkein vaativimpia tehtäviä; itseasiassa kaikki alueet joutuvat sopimaan työnjaosta ja yhteistyöstä ja tämä koskee muitakin kuin sote-asioita
- Kuntaliitto ajaa noudatettavaksi **rahoitusperiaatetta**, joka on nyt sääntönä valtion ja kuntien suhteessa
- Lopullinen **rahoitusmalli** olisi vero- ja vos-yhdistelmä
  - Tarvitaan riittävä siirtymäkausi
  - Tarvevakioitu rahoituksen jako olisi sopiva kannustin
  - Ministeriöiden virkamiesnäkemys lähtee tiukasta tulosohtausmallista, johon rahoitusmalli kytkettäisiin!

14.12.2015

Pentti Malinen/Kainuun liitto

Poimintoja mkj-kokouksesta 4

- **IHA**-lyhenteestä on päästävä eroon (vrt. AVI/ELY): maakunta on kansalaisille ymmärrettävä + Kotimaisten kielten keskuksen suositus
- Valtion keskushallinnon ja myös aluehallinnon virkamiehillä ei ymmärrystä itsehallintoalueen kansanvaltaisesta luonteesta (vs. valtion ”putkihallinto”)
  - **”Itsehallintouudistuksen ydin on demokratia!”**
- Itsehallintoalueen demokratia tarkoittaa, että uudistuksen logiikkaa tulee tarkastella kansanvaltaisen päätöksentekijän (valtuusto / hallitus) roolista käsin!
  - > ohjausmallina on **sopimusmalli**, ei tulosohjaus
  - > perustehtävät kaikilla ih-alueilla (=+päättäjillä) samat + sovitavat yhteistoimintarakenteet
- Kannustinelementtiä voisi vahvistaa, jos pystytään määrittelemään, mitä ”ennalta ehkäisevä toiminta” tarkoittaa ja miten sitä mitataan
- Maakuntien rinnalle ei tule jättää valtionhallinnon ”aluejärjestelmää”
  - ELYjen tehtävät mahdollisimman laajasti itsehallinnon piiriin
  - ”yleisen edunvalvonta” ratkaistava samalla kun ratkaistaan AVlen tulevaisuus

14.12.2015

Pentti Malinen/Kainuun liitto

Valtion, itsehallintoalueiden ja kuntien työnjako

Valtio

- ”Yleisen edun” valvontatehtävät
- Aluehallintovirastojen tehtävät
- **Työ- ja elinkeinotoimistot ?**
- Poliisi, tulli ja oikeuslaitos
- Verotoimistot
- Kela
- Jne.

Itsehallintoalue

- Alueellinen demokratia, osallistuminen ja vaikuttaminen
- Integroidut sosiaali- ja terveyspalvelut
- Maakuntaliittojen ja valtion aluehallinnon aluekehittämistehtävät
  - Maakuntakaavoitus
- Palo- ja pelastustoimi
- **Muut tehtävät ?**
  - **Kuntien delegeimat**
- **Sopimukselliset yhteistyörakenteet**

Kunta

- Paikallisen identiteetin ja demokratian edistäminen
- Elinvoiman edistäminen
- Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen
- Opetus- ja kulttuuripalvelut
- Tekniset palvelut
- Yleisen toimialan palvelut
- Muut palvelut

14.12.2015

Pentti Malinen/Kainuun liitto

Kainuun liitto

Kuntien tehtävät uudistuksen jälkeen

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Paikallisen identiteetin ja demokratian edistäminen

Elinvoiman edistäminen

Opetus- ja kulttuuripalvelut, mm.

- varhaiskasvatus
- esiopetus, perusopetus, lisäopetus, aamu- ja iltapäivätoiminta
- lukioskoulu
- ammatillinen koulutus, ammatillinen aikuis-koulutus, ammatti-korkeakoulukoulutus
- vapaa sivistystyö, yleinen kulttuuritoiminta, teatterit, orkesterit, museot
- liikunta, nuorisot
- kirjasto- ja tietopalvelu

Yleinen toimiala, mm.

- elinkeinoelämän edistäminen
- yhdistysten ja vapaan kansalaistoiminnan tukeminen
- työllisyyttä edistävät palvelut
- energiahuolto
- satamat
- tietoverkkojen rakentaminen ja ylläpito

Tekniset palvelut, mm.

- maapolitiikka
- kaavoitus ja maankäytön suunnittelu
- liikenne, joukkoliikenne ja väylät
- vesihuolto
- jätehuolto
- energiantuotanto ja -jakelu
- rakennusvalvonta
- asuntotoimi

Muut palvelut, mm.

- maaseutuhallinto
- pitkäaikaistyöttömien työllistämismenot

14.12.2015

Pentti Malinen/Kainuun liitto

Lausunnoissa huomioitavaa / Kainuu

Kainuun liitto

- **Kys. 5:** "Sosiaali- ja terveydenhuollossa on jatkossa maassa 15 selkeää alueellista kokonaisuutta, joilla sote-palvelut järjestetään. Miten arvioitte tehtyä ratkaisua?"
  - Poliittisen kompromissin tulos, joka hämärtää itsehallintoratkaisua, jossa perustuslakiin perustuvat alueet perustuvat maakuntiin
    - Maakuntavaltuustojen päätösvalta ei voi poiketa eri alueelta toiselle
  - Kainuu haluaa oman sote-alueen, sillä sote-integraatio on jo valmiina Kainuun hallintokokeilun pohjalta ja alueen laajuus (Belgian kokoinen pinta-ala) vaatii mahdollisesti laajan palvelukokonaisuuden sijoittumista alueelle, jotta asiointimatkat eivät veny vaarallisen pitkiksi.
  - Itsehallintoalueiden tehtävät ja vastuut eivät voi poiketa toisistaan; vain erityisen vaativien sote-tehtävien järjestämisessä tarvitaan lainsäädännöllä annettavaa velvoitetta
  - Itsehallintoalueilla tulee olemaan muissakin tehtävissä **yhteistoimintarakenteita**, joista ne sopivat keskenään; sote siis ei ole poikkeus; yhteistyörakenteita on määritelty nykyisin mm. laissa alueiden kehittämisestä

14.12.2015

Pentti Malinen/Kainuun liitto

Lausunnoissa huomioitavaa

Kainuun liitto

- **Kys. 6:** Minkä kriteerien perusteella tulisi päättää, mitkä kolme...?
  - Ensisijaista on maakuntien keskinäinen tahtotila, koska muutosjohtaminen tarvitsee vahvaa tahtotilaa ja motivaatiota alue- ja paikallistasolta; ”pakkoliitokset” ovat prosessin lopputuloksen kannalta vaarallisia; Kainuun hallintokoikeilun kokemuksesta tiedämme, kuinka suuri työmäärä tarvitaan sote-integraation rakentamiseksi pienehkölläkin alueella.
  - Jos ohjeistetaan ylhäältä käsin on tärkein kriteeri palvelujen saavutettavuus asiakkaiden kannalta ts. pitkät etäisyydet otetaan huomioon
  - (tähän saakka uudistuksen valmistelussa asia lähes kokonaan unohdettu, vaikka on puhuttu palvelujen ”saatavuudesta”; näkökulma on tällöin kuitenkin ollut palvelujen tarjonnan näkökulma, ei palvelujen tarvitsijoiden näkökulma!)
- **Kys. 7:** Mikä tai mitkä ovat alueenne luontaiset yhteistyösuunnat?
  - Kainuussa on kunnittaisia eroja yhteistyön suuntautumisessa
  - Pohjois-Pohjanmaa yhdessä Keski-Pohjanmaan kanssa on mahdollinen kokonaisuus kaikkein vaativimpien palvelujen yhteistyölle
  - Suurelle osalle maakuntaa Pohjois-Savo on tärkeä, sillä KYS lähempänä kuin OYS + yhteys ISY:n lääk.koulutukseen (opiskelijat)
  - Kajaanin palvelujen saavutettavuusalue on noin 130 000 asukkaan alue; myös Kostamuksen alueen (40 000 as.) potentiaali pidettävä mielessä palvelujen tarvitsijana tulevaisuudessa

14.12.2015

Pentti Malinen/Kainuun liitto

Kajaanin asiointialue, kun optimoidaan palvelujen haku lähimpään palveluun

Kainuun liitto

15 alueen vaihtoehto väestön mukaisessa suorussuunnitelmassa:

1. Helsinki
2. Turku
3. Tampere
4. Lahti
5. Oulu
6. Seinäjoki
7. Jyväskylä
8. Kuopio
9. Pori
10. Joensuu
11. Kokkola
12. Kotka
13. Lappeenranta
14. Rovaniemi
15. Kajaani

Väestö 1x1 km ruudussa 2013:

- 5001 - 20267
- 2001 - 5000
- 1001 - 2000
- 501 - 1000
- 201 - 500
- 101 - 200
- 51 - 100
- 21 - 50
- 11 - 20
- 1 - 10

Alueet:
Eri-tyyppiset
Läsnemäärät / Digitaalinen
Maastokuva
Terveystieteet

Kaikki
Oulun piiri
Maastokuva
Geotietokanta

Tässä kartassa on asiointimatkojen mukaan optimoitu aluejako, jos sote-alueita olisi 15.

- Kartta on julkaistu Sitran verkkosivuilla

Koska optimoinnissa ei huomioida maakuntarajoja, muodostuu Kajaanin ”palvelualue” Kainuun hallinnollista maakunta huomattavasti suuremmaksi: väestöpohja po. alueella olisi noin 130 000.

Kainuun alue on alueista väestöllisesti pienin, mutta pinta-alaltaan Lapin jälkeen toiseksi suurin.

1.9.2015

Kainuun liitto/Pentti Malinen

Lausunnoissa huomioitavaa

Kainuun liitto

- **Kys. 10:** Mitä muita tehtäviä olisi tarkoituksenmukaista siirtää ih-alueille?
  - Kuntien yhden mukaisin päätöksin ih-alueille antamat tehtävät
  - TE-hallinnon tehtäviä tulee siirtää resurssineen kuntatasolle
- **Kys. 12:** Huomioita hallituksen aluelinjauksesta
  - Itsehallintoalueiden (IHA) sijasta tulee päättää maakunta –termin käytöstä, joka on kansalaisille ymmärrettävä ja jota Kotimaisten kielten tutkimuslaitos on suosittanut
  - 18 itsehallintoaluetta tulee olla tehtäviltään yhtenäiset; kolmen IHA:n osalta sopimisen vaatimus koskee kaikkein vaativimpia tehtäviä
- **Kys. 13:** Huomioita hallituksen rahoituslinjauksesta
  - Tulee noudattaa samaa rahoitusperiaatetta, joka on nyt sääntönä valtion ja kuntien tehtävien/rahoituksen suhteessa
  - Lopullinen rahoitusmalli tulee olla vero- ja vos-yhdistelmä, jossa keskeisin tasausperiaate soten osalta on tarvevakioitujen kustannusten mukainen jakauma
  - Itsehallintoalueiden ja kuntien kesken tulee sopia kiinteistöjen (ja niihin liittyvien tonttien) omistusten järjestämisestä
  - Kainuun Uusi sairaala –hankkeessa on kyse Kainuun jo toimivan sote-integration syventämisestä: integraatio on ulotettu toimitilojen suunnitteluun alusta alkaen.